

Cytowanie

CHICAGO: H. Paluszkiewicz, *Kilka uwag o modelu procedur kontrolnych w postępowaniach dyscyplinarnych nauczycieli akademickich w świetle standardów konstytucyjnych*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2023, nr 6, s. 151–162, <https://doi.org/10.15804/ppk.2023.06.11>

APA: Paluszkiewicz, H. (2023), *Kilka uwag o modelu procedur kontrolnych w postępowaniach dyscyplinarnych nauczycieli akademickich w świetle standardów konstytucyjnych*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” nr 6, s. 151–162, <https://doi.org/10.15804/ppk.2023.06.11>

Hanna Paluszkiewicz

ORCID ID: 0000-0001-5198-8360

Uniwersytet Szczeciński

E-mail: hanna.paluszkiewicz@usz.edu.pl

Kilka uwag o modelu procedur kontrolnych w postępowaniach dyscyplinarnych nauczycieli akademickich w świetle standardów konstytucyjnych

Słowa kluczowe: postępowanie dyscyplinarne nauczycieli akademickich, zaskarżalność orzeczeń, prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, komisje dyscyplinarne dla nauczycieli akademickich, prawo do sądu

Keywords: appealability of judgments, disciplinary proceedings for academic teachers, law on higher education and science, disciplinary committees for academic teachers, right to court

Streszczenie

Przedmiotem analizy są wybrane zagadnienia związane z modelem postępowania kontrolnego w ramach instancji w postępowaniu w zakresie odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczycieli akademickich prowadzonym na podstawie ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Perspektywę badawczą tworzą wartości konstytucyjne w postaci zasady zaskarżalności orzeczeń (art. 78 Konstytucji) oraz prawa do sądu (art. 45 w zw. z art. 77 Konstytucji). Rozważania o systemie środków zaskarżania przewidzianych w ustawie

p.s.w.n. prowadzi do konstatacji o niejednorodnym modelu instancyjnej kontroli decyzji wydawanych w toku postępowania dyscyplinarnego sensu largo prowadzonego wobec nauczyciela akademickiego, który mimo odpowiedniego stosowania procedury karnej i cywilnej na różnych etapach postępowania, realizuje konstytucyjny standard wyznaczony wskazanymi zasadami. Analiza modelu prowadzona jest z uwzględnieniem możliwości zaskarżania orzeczeń wydanych w fazie wstępnej postępowania, w postępowaniu wyjaśniającym i dyscyplinarnym *sensu stricto*.

Abstract

Some Remarks on the Model of Control Procedures in Disciplinary Proceedings of Academic Teachers in the Light of Constitutional Standards

The subject of the analysis is selected issues related to the model of the instance review procedure in the proceedings of disciplinary responsibility of academic staff conducted under the Law on Higher Education and Science (p.s.w.n.). The research perspective is formed by constitutional values in the form of the principle of appealability of judgments (Art. 78 of the Constitution) and the right to court (Art. 45 in conjunction with Art. 77 of the Constitution). Consideration of the system of legal remedies provided for in the law p.s.w.n. leads to the constatation about the non-uniform model of instance-based control of decisions issued during disciplinary proceedings in the largo sense conducted against an academic teacher. The analysis of the model is carried out taking into account the possibility of challenging decisions issued in the preliminary phase of the proceedings, in the investigation and disciplinary proceedings *sensu stricto*.

✱

I. Uwagi wstępne

Przedmiotem rozważań są wybrane kwestie związane z postępowaniem kontrolnym w ramach instancji, w postępowaniu przeciwko nauczycielom akademickim prowadzonym na podstawie ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (dalej p.s.w.n.)¹. Perspektywą analizy są standardy zaskarżalności orzeczeń (art. 78 Konstytucji) oraz prawa do sądu (art. 45 w zw. z art. 77 Konstytucji).

¹ Ustawa z 18 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. Dz.U. 2023 poz. 742).

Konstytucyjne prawo zaskarżania orzeczeń i decyzji wydanych w pierwszej instancji stanowi istotny czynnik urzeczywistniania tzw. sprawiedliwości proceduralnej². Zakres normowania art.78 Konstytucji, obejmuje wszystkie postępowania bez względu na to, czy toczą się przed sądem, czy przed niesądowym organem władzy publicznej i bez względu na ich główny lub uboczny charakter³. Przepis ten zawiera postulat takiego kształtowania procedur, by przewidywały prawo wniesienia przez stronę środka zaskarżenia⁴. Konstytucja nie wymaga zapewnienia dwuinstancyjnego postępowania, które nie ma charakteru sądowego, a do takich należy postępowanie w sprawach dyscyplinarnych. Wymaga zapewnienia kontroli orzeczeń i decyzji przez inny organ niż ten, który je wydał. Sprzyjający realizacji tej zasady jest model postępowania, w którym zaskarżenie rozstrzygnięcia może spowodować uruchomienie działania organu wyższej instancji, służy bowiem zobiektywizowaniu i urealnieniu kontroli prawidłowości wydanych orzeczeń (decyzji)⁵. Nie oznacza to jednak bezwzględnego nakazu takiego ukształtowania przebiegu postępowania, aby w sprawie rozstrzygał jakikolwiek inny organ⁶.

Artykuł 78 zd. 1 Konstytucji przyznając prawo każdej ze stron do zakwestionowania rozstrzygnięć używa terminu „zaskarżenie” nie precyzując charakteru i właściwości środków prawnych służących urzeczywistnieniu tego prawa. Zastosowanie tego ogólnego pojęcia pozwala na objęcie jego zakresem różnych, specyficznych dla danej procedury środków prawnych, których cechą wspólną jest umożliwienie stronie uruchomienia weryfikacji podjętego w pierwszej instancji orzeczenia bądź decyzji⁷. Kontrola orzeczeń *in abstracto* może następować na skutek wnoszenia środków odwoławczych charakteryzujących się cechą skargowości, dewolutywności, suspensywności i zazwyczaj zakazem *reformationis in peius*, ale także na skutek środków zaskarżenia o charakterze niedewolutywnym, niesuspensywnym i nie objętych działaniem zakazu orzekania na niekorzyść skarżącego. Niezależnie od tego jaki model wybiera ustawodaw-

² Wyrok TK z 16 listopada 1999 r. sygn. akt SK 11/99 (Dz.U. Nr 93 poz. 1084).

³ Wyrok TK z 30 października 2012 r., sygn. akt SK 20/11, OTK ZU nr 9/A/2012, poz. 110, cz. III, pkt 3.4.1.

⁴ *Ibidem*.

⁵ Wyrok TK z 24 lutego 2015 r. sygn. akt K 34/12, Legalis.

⁶ Wyrok TK z 16 listopada 1999, *op.cit.*

⁷ P. Grzegorzcyk, K. Weitz, *Komentarz do art. 78 [w:] Konstytucja RP, t. I, Komentarz 1–86*, red. M. Safjan, L. Bosek, Warszawa 2016, Legalis/el.

ca w zakresie rozstrzygnięcia o odpowiedzialności za przewinienie dyscyplinarne musi zawsze wypełnić standard konstytucyjny, wyrażony postulatem takiego kształtowania przebiegu postępowania, aby przewidziane było w nim prawo wniesienia przez stronę środka zaskarżenia o charakterze dewolutywnym i jednocześnie skargowym. Zakresowa obszerność pojęcia „zaskarżenie” nie wyklucza dokonywania jego konkretyzacji np. poprzez dostosowanie cech konkretnego środka kontroli do celów jakie ma spełniać w postępowaniu (np. objęcie danego środka zakazem *reformationis in peuius*). Standard konstytucyjny wyrażony w art. 78 Konstytucji wskazuje na minimalne wymagania w zakresie tworzenia modeli kontroli orzeczeń, pozwalając prawodawcy na dowolne kształtowanie charakteru i właściwości środków prawnych służących zaskarżaniu orzeczeń. Odnosi się on również do postępowania dyscyplinarnego *sensu largo*, toczącego się wobec nauczyciela akademickiego w trybie ustawy p.s.w.n. Prawo do zaskarżania orzeczeń i decyzji wydanych przez organ I instancji ma bowiem każda ze stron toczącego się postępowania, dotyczy ono orzeczeń i decyzji, a nadto odnosi się jedynie do tych rozstrzygnięć, które wydawane są przez organy usytuowane ustrojowo jako organy pierwszej instancji.

„Dwuinstancyjność” oraz wykreowanie zasad kontrolowania orzeczeń wydanych w toku postępowania dyscyplinarnego *sensu largo* i końcowo poddanie całego tego postępowania kontroli sądowej, wskazuje także na oddziaływanie w tym modelu zasady prawa do sądu (art.45 Konstytucji)⁸.

Poniższe rozważania, stanowią jedynie zarys obszernej tematyki zaskarżania decyzji wydawanych w zakresie odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczycieli akademickich. Ich zadaniem jest zwrócenie uwagi na środki zaskarżenia przewidziane w modelu postępowania przewidzianym w p.s.w.n., ich ocena z punktu widzenia zgodności ze standardami konstytucyjnymi (wyrażonymi zasadą zaskarżalności orzeczeń i prawa do sądu), a także wskazanie, iż model ten nie jest ukształtowany optymalnie. Analiza modelu prowadzona będzie z uwzględnieniem trzech faz postępowania – wstępnej (przed

⁸ P. Wiliński, *Dwuinstancyjność postępowania karnego w świetle Konstytucji* [w:] *Funkcje procesu karnego*, red. T. Grzegorzczak, Warszawa 2011, s. 567–580; D. Świecki, *Konstytucyjna zasada dwuinstancyjności postępowania sądowego a możliwość reformatoryjnego orzekania w instancji odwoławczej w świetle wchodzącej w życie 1 lipca 2015 roku nowelizacji kodeksu postępowania karnego* [w:] *Polski proces karny i materialne prawo karne w świetle nowelizacji z 2013 r.*, red. T. Grzegorzczak, Warszawa 2014, s. 219–223.

rektorem), wyjaśniającej (przed rzecznikiem), dyscyplinarnej (przed komisją dyscyplinarną), z wyłączeniem modelu zaskarżania decyzji incydentalnych.

II. Środki kontroli instancyjnej we wstępnej fazie postępowania

Model postępowania w sprawach odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczycieli akademickich przewiduje dwie drogi postępowania, zainicjowanego informacją o popełnieniu czynu wyczerpującego znamiona deliktu dyscyplinarnego. Potwierdzenie się faktu popełnienia czynu stanowiącego delikt dyscyplinarny małej wagi, daje rektorowi możliwość nałożenia na nauczyciela kary upomnienia – najłagodniejszej z całego katalogu kar dyscyplinarnych (art. 276 § 1 pkt 1). W tym postępowaniu „upominawczym” przewidziano środek zaskarżenia w postaci odwołania od upomnienia do sądu powszechnego (sądu pracy). Służy do zakwestionowania sprawstwa czynu i jego kwalifikacji jako deliktu dyscyplinarnego, przyjętej za podstawę wymierzenia kary upomnienia. Odwołanie ma cechy środka odwoławczego – jest środkiem o charakterze skargowym (kontrola sądu następuje dopiero po jego wniesieniu), ma charakter dewolutywny (jego wniesienie powoduje, że sprawę zasadności ukarania, czyli kwestię odpowiedzialności dyscyplinarnej rozpoznaje inny organ powołany do kontroli instancyjnej tego orzeczenia) i ma charakter względnie suspensywny (jego wniesienie nie wstrzymuje wykonania kary)⁹. Ustawodawca nie przewidział innego niż sąd organu drugiej instancji; nie poddał kontroli decyzji rektora ani uczelnianej komisji dyscyplinarnej, ani też żadnej komisji wskazanej w art. 279 p.s.w.n. będącej organem powołanym do rozpoznawania spraw w drugiej instancji. Postępowanie przedrektorem, choć prowadzi do ukarania karą dyscyplinarną za czyn stanowiący delikt dyscyplinarny nie jest postępowaniem dyscyplinarnym ani postępowaniem wyjaśniającym, które leży w kompetencji rzecznika dyscyplinarnego. Nie poprzedza go żadne postępowanie sprawdzające czy też wyjaśniające. Kara upomnienia nie ma także nic wspólnego z karą porządkową, wskazaną w art. 108 k.p.¹⁰, choć i od niej pra-

⁹ H. Paluszkiwicz, *Metodyka sporządzania środków zaskarżenia w postępowaniu karnym i karnoskarbowym. Wzory pism procesowych*, Warszawa 2022, s. 5.

¹⁰ Ustawa z 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy (t.j. Dz.U. 2022 poz. 1510). Kara porządkowa upomnienia (podobnie nagany), o której mowa w art. 108 i nast. k.p. aby mogła zostać

cownikowi służy prawo złożenia do sądu pracy środka zaskarżenia w postaci wniosku o jej uchylenie. Model kontroli instancyjnej przewidziany w postępowaniu „upominawczym” jest ukształtowany zgodnie ze standardem zaskarżalności decyzji, przewidzianym w art. 78 Konstytucji. Upomnienie ma szczególnie charakter¹¹, nie poprzedza go postępowanie dowodowe mające na celu zweryfikowanie zarzutu i ustalenie za pomocą obiektywnych instrumentów procesowych stanu faktycznego. Jest kierowane do akt pracowniczych nauczyciela, wobec czego zasadne jest powierzenie roli kontrolnej w zakresie tej decyzji rektora¹² sądowi pracy. Nie jest to jednak model optymalny, bowiem prawodawca nie rozwiązuje problemu wymagań formalnych tego środka zaskarżenia, ani też nie wskazuje przepisów ustawy procesowej, którą należy stosować odpowiednio¹³. O ile zatem można uznać, że formalnie standard konstytucyj-

nałożona na pracownika wymaga zaistnienia określonych w k.p. oraz w aktach wewnętrznych (np. regulaminach pracy) obowiązujących u pracodawcy okoliczności i jest nakładana przez pracodawcę w określonym terminie, a dla jej wymierzenia konieczne jest ustalenie przez pracodawcę stopnia winy, sposobu naruszenia obowiązków oraz dotychczasowego stosunku pracownika do pracy. Od kary upomnienia kary pracownik może wnieść sprzeciw do pracodawcy, a jeśli pracodawca po zasięgnięciu opinii związków zawodowych go nie uwzględni, pracownik może wnieść do sądu pracy wniosek o jej uchylenie (art. 108–113k.p.).

¹¹ Co do pojęcia „orzeczenie i decyzje” – por. L. Garlicki, K. Wojtyczek, *Komentarz do art. 78 [w:] Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, t. II, wyd. II, red. L. Garlicki, M. Zubik, Warszawa 2016, LEX/el.

¹² Ustawodawca nie unormował postępowania „upominawczego”, co skutkuje koniecznością skorzystania z dyspozycji art. 305p.s.w.n.i stosowania w sprawach nieuregulowanych, a związanych z tą procedurą odpowiednio przepisów k.p.k., a nadto powierzeniem kontroli instancyjnej prawidłowości i zasadności ukarania karą upomnienia przez rektora sądowi pracy, co zdecydowanie zbliża ten środek do odpowiedzialności pracowniczej, a tym samym przy odwołaniu się od tej kary dyscyplinarnej uprawniony powinien korzystać z przepisów k.p.c. jako, że rozpoznanie sprawy w sądzie (a także jej zainicjowanie odwołaniem jako środkiem zaskarżenia przewidzianym w p.s.w.n. powinno nastąpić w oparciu o przepisy k.p.c. Problematiczne jest czy od orzeczenia sądu pracy przysługuje uprawnionemu kolejny środek zaskarżenia, jednak wydaje się, że przyjęty model kontroli orzeczeń (decyzji) wyczerpuje prawo do kontroli instancyjnej już w momencie skorzystania przez nauczyciela akademickiego z prawa do wniesienia odwołania do sądu pracy. Z pewnością ta kwestia wymaga ingerencji prawodawcy, bowiem od strony proceduralnej ukaranie upomnieniem przez rektora budzi duże zastrzeżenia.

¹³ Wobec tego braku należy przyjąć odpowiednie stosowanie przepisów k.p.k. (art. 305 p.s.w.n.) choć rozpoznający odwołanie sąd pracy będzie do rozpoznawania jego zasadności przepisy k.p.c.

ny jest w tym modelu zrealizowany (zapewniono prawo do wniesienia środka zaskarżenia i prawo do kontroli sądowej), to jednak gwarancje procesowe w takim modelu kontroli decyzji nie są w pełni zrealizowane z uwagi na brak pewności, co do obowiązujących w tym zakresie przepisów proceduralnych.

Możliwość uruchomienia kontroli instancyjnej na etapie wstępnym przewiduje także art. 284a p.s.w.n. Dotyczy fazy postępowania poprzedzającej postępowanie wyjaśniające prowadzone przez rzecznika dyscyplinarnego i odnosi się do decyzji rektora o poleceniu rzecznikowi dyscyplinarnemu wszczęcia postępowania wyjaśniającego w sprawie zawiadomienia (albo innej informacji) o popełnieniu przewinienia dyscyplinarnego. P.s.w.n różnicuje tryb postępowania w zależności od rodzaju zarzutu, jaki zostaje postawiony nauczycielowi. Jeśli miałby on dotyczyć czynu związanego z wyrażaniem przekonań religijnych, światopoglądowych lub filozoficznych, ustawodawca wprowadza szczególną ochronę zarówno samego nauczyciela akademickiego, jak i pośrednio dobra w postaci wolności głoszenia tych przekonań. Na postanowienie rektora o poleceniu rzecznikowi dyscyplinarnemu rozpoczęcia prowadzenia sprawy osobie, której czynu dotyczy zawiadomienie lub informacja, o których mowa w art. 282p.s.w.n., przysługuje środek zaskarżenia (zażalenie). Organem powołanym do jego rozpoznania jest komisja dyscyplinarna przy ministrze (KDM), która jest organem drugiej instancji. Zażalenie to środek kontroli instancyjnej o sprecyzowanej charakterystyce prawnej. Służy od postanowienia dotyczącego wszczęcia postępowania przed rzecznikiem, nie dotyczy kwestii odpowiedzialności dyscyplinarnej, lecz warunków dopuszczalności prowadzenia postępowania wyjaśniającego. Zażalenie prezentuje wszystkie cechy środka odwoławczego i stosowane winny być do niego odpowiednio przepisy k.p.k., a to z uwagi na nakaz płynący z treści art. 305 p.s.w.n.

KDM w ramach kontroli orzeczenia, wypowiada się co do jego poprawności merytorycznej i formalnej postanowieniem, które także podlega zaskarżeniu. Ta piętrowa struktura postępowania odwoławczego (postanowienie rektora – zażalenie do komisji – postanowienie komisji – zażalenie do sądu powszechnego) spełnia kryterium prawa do kontroli orzeczeń już na etapie możliwości zaskarżenia decyzji rektora polecającej wszczęcie postępowanie wyjaśniającego¹⁴. Poddanie decyzji tej komisji kontroli sądu, odpowiada

¹⁴ Por. L. Garlicki, K. Wojtyczek, *op.cit.*

konstytucyjnemu standardowi prawa do sądu, jednak prawodawca zbudował tu swego rodzaju trójstopniowy model postępowania, w którym od postanowienia komisji przysługuje kolejny w tym postępowaniu środek odwoławczy. Jest to jednocześnie środek, którego charakter prawny oraz tryb procedowania w związku z jego złożeniem i rozpoznaniem jest określony poprzez odwołanie się wprost do k.p.c., a w szczególności do przepisów o zażaleniu (art. 284a § 6 p.w.s.n.). Orzeczenie sądu apelacyjnego jest ostateczne, a od wydanego w trybie kontroli instancyjnej postanowienia nie przysługuje już kasacja, co nie wpływa na uznanie, że model postępowania kontrolnego decyzji wydawanych w postępowaniu upominawczym jest zgodny ze standardem konstytucyjnym wyznaczonym przez art. 78 i art. 45 Konstytucji.

III. Kontrola instancyjna orzeczeń w postępowaniu wyjaśniającym

Na tym etapie postępowania kontroli instancyjnej poddane może zostać postanowienie rzecznika dyscyplinarnego o umorzeniu postępowania wyjaśniającego (art. 289 § 1 p.s.w.n.). Uprawnienie do zaskarżenia tej decyzji przyznano zamkniętemu kręgowi podmiotów – osobie, której czynu dotyczy to postępowanie, pokrzywdzonemu, a także osobie zawiadamiającej o popełnieniu czynu mającego znamiona przewinienia dyscyplinarnego. Prawo do zakwestionowania decyzji rzecznika o zaniechaniu ścigania ma także organ, który polecił rzecznikowi rozpoczęcie prowadzenia sprawy (rektor uczelni albo w określonych ustawą sytuacjach także minister do spraw szkolnictwa wyższego). Wyraźnie widać tu szerokie ujęcie prawa do zaskarżenia przyznane uczestnikom nie mającym *stricte* przymiotu strony¹⁵.

Organem rozpoznającym zażalenie jest właściwa komisja dyscyplinarna (art. 279 pkt 1 p.s.w.n.). Może być to zależnie od okoliczności sprawy i tego jaki rzecznik prowadził postępowanie wyjaśniające komisja uczelniana albo komisja przy RGNiSW. Zażalenie musi odpowiadać wymaganiam środka odwoławczego tzn. wskazywać zarzuty, jakie skarżący podnosi wobec postanowienia o umorzeniu. W pierwszym rzędzie mogą to być zarzuty bra-

¹⁵ Art. 78 został zamieszczony w rozdziale II „Wolności, prawa i obowiązki człowieka i obywatela” i formułuje prawo podmiotowe jednostki (podmiotów podobnych), na co zwracają uwagę L. Garlicki, K. Wojtyczek, *op.cit.* t. 7.

ku faktycznych bądź prawnych podstaw do umorzenia postępowania, które formułowane mogą być z odpowiednim stosowaniem art. 17 § 1 pkt 1 i 2 k.p.k. (określa tzw. warunki dopuszczalności procesu), a także z powołaniem się na okoliczności zezwalające na umorzenie postępowania dyscyplinarnego określone w art. 294 ust. 3 i 4 p.s.w.n. (znikoma społeczna szkodliwość, niepo czytalność *in tempore criminis*, śmierć obwinionego, przedawnienie karalności, a także oczywista niecelowość orzeczenia kary dyscyplinarnej ze względu na rodzaj i wysokość kary lub innego środka prawomocnie orzeczonych w innym postępowaniu, jeśli interes pokrzywdzonego się temu nie sprzeciwia).

Komisja dyscyplinarna w ramach kontroli odwoławczej może uwzględnić zażalenie i uchylić postanowienie rzecznika o umorzeniu postępowania wyjaśniającego albo utrzymać je w mocy. Rzecznik, którego postanowienie zostało uchylone, prowadzi postępowanie w dalszym ciągu, a w razie ponownego wydania postanowienia o jego umorzeniu, podlega ono ponownie kontroli instancyjnej. Zmianie ulega jednak organ powołany do rozpoznania tego środka zaskarżenia – ustawodawca wskazuje w takim wypadku KDM jako właściwy organ do rozpoznania zażalenia i tym samym przeprowadzenia kontroli instancyjnej orzeczenia (art. 289 § 2 p.s.w.n.). Ani krąg uprawnionych, ani sposób wnoszenia zażalenia, w tym termin na wniesienie tego środka odwoławczego, nie ulegają zmianie. Zmienia się tylko organ II instancji.

Od orzeczenia KDM nie służy żaden środek zaskarżenia, podobnie jak na ponowne postanowienie o umorzeniu wydane przez innego rzecznika (art. 289 § 3 p.s.w.n.), jednak w zasadniczym zakresie model kontroli instancyjnej decyzji rzecznika dyscyplinarnego odpowiada standardom konstytucyjnym, w szczególności poprzez umożliwienie kontroli instancyjnej przez inny organ niż ten, który wydał zaskarżoną decyzję.

IV. Postępowanie dyscyplinarne

Wprost do instancyjnego modelu kontroli orzeczeń odnosi się regulacja przebiegu postępowania dyscyplinarnego. W art. 279 p.s.w.n. wskazano organy orzekające w sprawach dyscyplinarnych zarówno w I, jak i II instancji, określono jakie decyzje są zaskarżalne, jakie ustawa przewiduje środki zaskarżenia i komu one przysługują.

Orzeczenie komisji uczelnianej albo komisji przy Radzie, jako wydane w pierwszej instancji nie uzyskuje cechy prawomocności, bowiem podlega, zgodnie z zasadą dwuinstancyjności kontroli organu odwoławczego. Organem kontroli instancyjnej dla wszystkich orzeczeń wydawanych w I instancji jest KDM, a środkiem zaskarżenia jest odwołanie.

Prawo do skorzystania z możliwości zaskarżenia orzeczenia mają strony postępowania dyscyplinarnego – obwiniony i rzecznik dyscyplinarny. Procedura postępowania odwoławczego jest uregulowana w rozporządzeniu wykonawczym do ustawy¹⁶. Orzeczenie organu I instancji od którego nie zostało wniesione odwołanie w terminie albo odwołanie zostało złożone, lecz skutecznie cofnięte, staje się prawomocne i podlega wykonaniu.

Odwołanie od orzeczenia komisji orzekającej w I instancji nie jest scharakteryzowane w ustawie, jednak stosując odpowiednio k.p.k., należy uznać je za środek odwoławczy o cechach skargowości, dewolutywności i suspensywności bezwzględnej. Orzeczenie podlegające zaskarżeniu dotyczy kwestii odpowiedzialności dyscyplinarnej, należy zatem przyjąć, że odwołanie jest objęte zakazem *reformationis in peius*, a jego wniesienie przez obwinionego (w razie braku odwołania sporządzonego przez rzecznika i niekorzystnego dla obwinionego) nie może spowodować pogorszenia sytuacji prawnej skarżącego. Jeśli natomiast o zaostrenie kary wniesie rzecznik dyscyplinarny, komisja może ten wniosek uwzględnić i karę zaostriżyć. W tym modelu kontroli orzeczeń zostały zatem przewidziane dodatkowe gwarancje dla obwinionego powiązane z przysługującym mu środkiem zaskarżenia.

Konstytucyjny standard prawa do sądu, realizowany jest poprzez środek nadzwyczajny – odwołanie do SA w Warszawie – Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wnoszone od orzeczenia KDM. Przekazanie kompetencji do rozpoznawania odwołania od orzeczenia drugoinstancyjnego sądowi pracy, powoduje, że odpowiednie zastosowanie mają w dalszym postępowaniu unormowania k.p.c., dotyczące apelacji od wyroku¹⁷.

¹⁶ Rozporządzenie MEiN z 8 czerwca 2022 r. w sprawie szczegółowego trybu prowadzenia mediacji, postępowania wyjaśniającego i postępowania dyscyplinarnego w sprawach odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczyciela akademickiego, a także wykonywania kar dyscyplinarnych i ich zatarcia (Dz.U. poz. 1236).

¹⁷ Od orzeczenia sądu apelacyjnego nie służy skarga kasacyjna, przewidziana jako środek zaskarżenia w procedurze cywilnej. Z zasady zaskarżalności orzeczeń i decyzji wydanych

V. Podsumowanie

Model kontroli orzeczeń i decyzji wydawanych w toku postępowania wobec nauczyciela akademickiego, w związku z czynem uznawanym za przewinienie dyscyplinarne nie jest jednolity, ani też optymalnie unormowany. Zasadne i zgodne ze standardem konstytucyjnym (art. 78 Konstytucji) jest poddanie kontroli „instancyjnej” wszystkich istotnych orzeczeń i decyzji wydawanych w toku postępowania od jego początkowego etapu poprzedzającego postępowanie wyjaśniające prowadzone przez rzecznika dyscyplinarnego i kolejno właściwe postępowanie dyscyplinarne. Służą do tego zróżnicowane co do charakterystyki prawnej, dewolutywne środki zaskarżenia (odwołanie, zażalenie). Szczegółowe regulacje oraz konieczność odwoływania się do innych aktów prawnych (k.p.k., k.p.c.) rodzi jednak problemy praktyczne i wątpliwości interpretacyjne na tle klauzuli „odpowiedniego stosowania”. Standard wyrażony w art. 45 Konstytucji wskazujący na prawo do sądowego rozpoznania sprawy uznać należy w modelu postępowania unormowanego w p.s.w.n. za spełniony. Sądowa kontrola postępowania w sprawach dyscyplinarnych pełni funkcję gwarancji obrony praw i wolności osób ukaranych, ale jest też instrumentem nadzoru nad strukturami jakie w ramach ustawy p.s.w.n. powołane zostały do podejmowania czynności w postępowaniu dotyczącym odpowiedzialności dyscyplinarnej¹⁸.

Konstytucyjne prawo zaskarżania dotyczy orzeczeń wydanych w I instancji i zostaje wyczerpane (skonsumowane) w momencie wniesienia środka zaskarżenia od orzeczenia dyscyplinarnego organu I instancji do dyscyplinarnego organu II instancji. Niezależnie od tego, czy przewidziany w p.s.w.n. środek zaskarżenia służy uruchomieniu kontroli orzeczenia (decyzji) w kwestii odpowiedzialności dyscyplinarnej *sensu stricto*, czy też tylko kwestionowaniu warunków formalnych wszczęcia i toku tego postępowania, model normatywny przewiduje możliwość uruchomienia ich kontroli przez sąd powszechny (sąd

w pierwszej instancji, nie wynika uprawnienie strony postępowania do zaskarżenia orzeczenia wydanego w następstwie wniesienia środka zaskarżenia od rozstrzygnięcia organu pierwszej instancji. Kasacja w postępowaniu karnym, czy też skarga kasacyjna w postępowaniu cywilnym, są uznawane za środki zaskarżenia podwyższające standard konstytucyjny. Zob. m.in. wyrok TK z 10 lipca 2000 r., sygn. akt SK 12/99, OTK 2000, nr 5, poz. 143.

¹⁸ Wyrok TK z 25 czerwca 2012 r. sygn. akt K 9/10, Legalis/el.

pracy). Artykuł 45 Konstytucji nie formułuje standardu „pełnej kontroli” orzeczeń organów dyscyplinarnych i nie wymaga weryfikacji całości stanu faktycznego/prawnego w sprawie przez sąd. Prawo do sądu jest na tle procedury dyscyplinarnej (*sensu largo*) postrzegane raczej jako gwarancja praw procesowych i rzetelnego postępowania. Mimo tego, że na etapie sądowego rozpoznania środka zaskarżenia stosowane są przepisy k.p.c., a we wcześniejszym etapie w postępowaniu dyscyplinarnym stosowane są przepisy k.p.k. w orzecznictwie TK wyrażony został pogląd akceptujący to rozwiązanie normatywne jako sprawiedliwe, realizujące materialne i formalne aspekty prawa obwinionego do obrony. Nie można tracić jednak z pola widzenia, że zderzenie dwóch reżimów proceduralnych w toku rozpoznawania jednej sprawy dyscyplinarnej prowadzi do sytuacji, gdy sąd pracy (stosujący procedurę cywilną) ocenia prawidłowość stosowania procedury karnej przez organy dyscyplinarne. Ten aspekt pozwala na uznanie, że jakkolwiek model kontroli orzeczeń i decyzji w sprawach dyscyplinarnych nauczycieli akademickich spełnia zarówno standard zaskarżalności (art. 78 Konstytucji), jak i prawa do sądu (art. 45 Konstytucji), to jednak zważywszy na odmienności proceduralne, w tym zasady przeprowadzania dowodów w toku postępowania przed organami dyscyplinarnymi i przed sądem, model ten trudno uznać za optymalny.

Literatura

- Garlicki L., Wojtyczek K., *Komentarz do art. 78 [w:] Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, t. II, wyd. II, red. L. Garlicki, M. Zubik, Warszawa 2016.
- Grzegorzczak P., Weitz K., *Komentarz do art. 78 [w:] Konstytucja RP*, t. I, *Komentarz do art. 1–86*, red. M. Safjan, L. Bosek, Warszawa 2016.
- Paluszkiwicz H., *Metodyka sporządzania środków zaskarżenia w postępowaniu karnym i karnoskarbowym. Wzory pism procesowych*, Warszawa 2022.
- Świecki D., *Konstytucyjna zasada dwuinstancyjności postępowania sądowego a możliwość reformatoryjnego orzekania w instancji odwoławczej w świetle wchodzącej w życie 1 lipca 2015 roku nowelizacji kodeksu postępowania karnego [w:] Polski proces karny i materialne prawo karne w świetle nowelizacji z 2013 r.*, red. T. Grzegorzczak, Warszawa 2014.
- Wiliński P., *Dwuinstancyjność postępowania karnego w świetle Konstytucji [w:] Funkcje procesu karnego*, red. T. Grzegorzczak, Warszawa 2011.